

Hornyák Veronika[✧]

Spanyolország fegyveres erői és a COVID-19 járvány

DOI 10.17047/HADTUD.2021.31.2.75

A világ egyik legnagyobb túlra visszatekintő hadereje, a spanyol fegyveres erők 2020 márciusa óta aktív szerepvállalója a COVID-19 járvány elleni védekezésnek Spanyolországban, ahol már több mint 50 000 ember vesztette életét a pandémia következtében. Más uniós tagállamokhoz hasonlóan a spanyol vezetés is különleges jogrend bevezetésével, kijárási korlátozással, valamint minden idők legnagyobb békeidőben zajló belföldi katonai műveletével próbált felülkerekedni a járványügyi helyzeten. Jelen tanulmány ezen tények, tényezők kontextusában kívánja feltárni a spanyol fegyveres erők bevetésének körülményeit a COVID-19 járvány elleni védekezésben a 2020-as évben, köztük a Balmis-művelet, valamint a Baluarte-misszió legfontosabb jellemzőit.

KULCSSZAVAK: Spanyolország, spanyol haderő, COVID-19 járvány, Balmis-művelet, Baluarte-misszió

The Spanish armed forces and the COVID-19 epidemic

The Spanish armed forces, which is currently one of the oldest in the world, have had an active role in the fight against COVID-19 since March 2020 in Spain, where 50,000 people lost their lives due to the pandemic. Similarly to other EU members, the Spanish government has intended to overcome the crisis with the introduction of state of emergency, curfews, and the biggest domestic military operation of the nation's history. In the context of these facts and factors, the present study seeks to explore the circumstances of the deployment of the Spanish Armed Forces in the fight against the COVID-19 epidemic in 2020, including the most important characteristics of Operation Balmis and Mission Baluarte.

KEYWORDS: Spain, Spanish armed forces, COVID-19 pandemic, Operation Balmis, Mission Baluarte

✧ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar –
National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences;
e-mail: veronika.vhornyak@gmail.com; <https://orcid.org/000-0002-7344-3561>

Bevezetés

A COVID-19 járvány az első távoli hírek felröppenését követően kevesebb mint 60 nap alatt elérte, majd 2020 tavaszán néhány hét alatt térde kényszerítette Európát. Eddig hivatalosan ismeretlen okokból a Mediterráneum két legnagyobb európai országát, Olaszországot és Spanyolországot az átlagosnál hamarabb és súlyosabban érintette a vírus, különös tekintettel annak első hullámára. A tradicionálisan nagy katonai hagyományokkal rendelkező Spanyolország 2020 márciusában, az uniós nemzetek közül az egyik legszigorúbb kijárási tilalommal és korlátozásokkal válaszolt a COVID-19 kitörésére, mely hozzávetőlegesen 50 000 áldozatot követelt az országban a járvány kitörésének évében.¹ Ezen, uniós viszonylatban magas szám egyik lehetséges oka – Olaszországhoz hasonlóan –, hogy a 47 milliós lakosság közel 20%-a 65 év feletti, akik körében – a vírussal való megfertőződést követően – jóval magasabb a halálzási arány.² A járványra válaszként a kormányzat különleges jogrendi szabályokat léptetett életbe az országban. A járvány második hulláma az elsőhöz képest arányaiban nem követelt kiugróan sok áldozatot Spanyolországban más európai országokkal összevetve, azonban a 2020 tavaszi események alapvetően határozták meg a járvánnyal kapcsolatos spanyol hozzáállást, valamint a spanyol kormányzat haderőnek szánt szerepét a pandémia elleni védekezésben.

Spanyolország vonatkozó törvényi szabályozása³ a fegyveres erők szerepét egyik különleges jogrendi helyzet alkalmazásakor sem részletezi specifikusan, így a haderő bevetésének körülményei a mindenkori politikai vezetés, a kormány döntésein alapszanak. Ez utóbbi történt a koronavírus járvány kitörése okán is. A Pedro Sánchez miniszterelnök vezette adminisztráció a WHO 2020. március 11-i bejelentését követően – mikor is világjárványnak minősítette a COVID-19-et⁴ – néhány napon belül elrendelte a különleges jogrend bevezetését. 2020. március 14-én királyi dekrétumban hirdették ki a riadóhelyzetet, melynek másnapján – éppen akkor, mikor a magyar kormány bejelentette az iskolák határozatlan idejű bezárását – megindították az *Operación Balmis-t*, vagyis a Balmis-műveletet.⁵ A spanyol fegyveres erők⁶ (a továbbiakban: FAS) belföldi, járvány elleni védekezésre történő bevetése az ország

1 Statista: Número total de personas fallecidas a causa del coronavirus en España entre el 6 de marzo y el 4 de diciembre de 2020.

<https://es.statista.com/estadisticas/1104277/fallecidos-a-causa-de-covid-19-por-dia-espana/>

2 CIA: The World Factbook: Spain. 2021.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sp.html>

3 Ley Orgánica 4/1981 de 1 día de junio de los estados de alarma, excepción y sitio [1981. évi 4. számú organikus törvény a különleges jogrendről].

<https://www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/LO-4-1981-estados-alarma.pdf>

4 World Health Organization: WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19. 2020.03.11.

<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19-11-march-2020>

5 Ministerio de Defensa [Spanyol Védelmi Minisztérium] Reportajes: En primera línea. 2020. 03. 15.

https://ejercito.defensa.gob.es/reportajes/2020/97_operacion_balmis.html

6 Fuerzas Armadas de España.

történetének legnagyobb eddigi olyan művelete volt, amely nemzeti határokon belül zajlott békeidőben. A műveletben minden haderőnem részt vett, azzal az alapvető feladattal, hogy biztosítsák és segítsék a járvány elleni küzdelmet, többek között járőrözéssel, illetve – a magyarországi helyzethez hasonlóan – a kórházak, a járványügyi veszélyhelyzethez szorosan kapcsolódó infrastruktúra biztosításával, védelmével, fertőtlenítésével.⁷

Jelen tanulmány célja a jogszabályi háttér, a különleges jogrendre, valamint a haderőre, annak bevetésére vonatkozó rendelkezés(ek) vizsgálatát követően, a napi, eredeti és idegen nyelven megjelenő sajtóforrások, valamint a spanyol kormányzat, védelmi tárca kommunikációja, kiadványai alapján összefoglalni, hogy a haderőnek milyen szerep jutott a járvány elleni védekezés első évében. Emellett szintén felhasználásra kerültek a rendelkezésre álló kvantitatív adatok is, a járvánnyal kapcsolatos statisztikák, a Balmis-művelet és az azt követő Baluarte-misszió számszerű adatai. Ez alapján tehát jelen tanulmány alapvetően leíró-elemző módszertannal, elsődleges és másodlagos források feldolgozásával kívánja megvizsgálni a spanyol járványhelyzet sajátosságait. Az összefoglaló fejezet ismerteti, hogy a járványügyi védekezésben részt vevő, belföldi intézkedések során bevetett spanyol haderő alkalmazásával kapcsolatosan milyen változások történtek, milyen következtetések vonhatók le, illetve fejlesztési irányokat fogalmazhatók meg.

A spanyol haderő és a különleges jogrend

Spanyolország hadereje mind európai, mind pedig világszinten is a globális, de legalábbis az uniós élvonalban foglal helyet elsősorban több évszázados hagyományainak köszönhetően.⁸ Így van ez továbbra is annak ellenére, hogy a NATO-tag uniós tagállamok közül csak Spanyolország és Olaszország GDP arányos védelmi költségvetése csökkent az elmúlt években.⁹ A spanyol fegyveres erők feladatát és rendeltetését az 1978. évi alkotmány 8. cikkelye rögzíti, mely alapján a FAS célja megvédeni a spanyol állam „területi integritását és az alkotmányos rendet”.¹⁰ Működésének feltételeit a továbbiakban számos törvény – például a katonák jogállásáról szóló 2011. évi 9. számú¹¹ – és egyéb jogszabály, királyi dekrétum, kormányrendelet, illetve védelmi miniszteri rendelet rögzíti.¹² Ezek közül kiemelendő a 2006. évi 416. számú királyi dekrétum (2006/04/11) a *Szárazföldi Erők, a Haditengerészet, a Légierő és a Katonai Vészhelyzeti Egység*¹³ (továbbiakban: UME) szervezetéről és

7 Ministerio de Defensa: Reportajes: En primera línea. 2020.

8 Ministerio de Defensa: Ejército de Tierra. 2021. <https://www.defensa.gob.es/fuerzasarmadas/et/#>

9 The Military Balance: Volume 120, International Institute for Strategic Studies, 2020, 70.

10 La Constitución Española, 1978. [Spanyolország alkotmánya, 1978]. https://www.lamoncloa.gob.es/documents/constitucion_es1.pdf

11 Ley Orgánica 9/2011, de 27 de julio, de derechos y deberes de los miembros de las Fuerzas Armadas. [2011. évi 9. számú organikus törvény (2011/07/27) a fegyveres erők kötelekébe tartozók jogairól és kötelezettségeiről] <https://www.boe.es/buscar/pdf/2011/BOE-A-2011-12961-consolidado.pdf>

12 Ejército de Tierra [Szárazföldi Erők]: Legislación. 2021. https://ejercito.defensa.gob.es/personal/legislacion_basica_defensa.html

13 Unidad Militar de Emergencias.

bevetéséről.¹⁴ Szintén érdemes pár szóban említeni a 2017-ben elfogadott Spanyol Nemzeti Biztonsági Stratégia kapcsolódó részeit, mely az előző spanyol kormányzat, azaz Mariano Rajoy miniszterelnöksége alatt született meg.¹⁵ A dokumentum nem közvetlen fenyegetésként, hanem az ennél kisebb kockázati kategóriába sorolt kihívás kifejezéssel tesz említést a járványügyi helyzetekről, pandémiákról, mint a spanyol nemzeti biztonságra hatással levő kockázati faktorról. A stratégia hangsúlyozza, hogy a járványügyi, közegészséget veszélyeztető kihívások – főleg az ország turisztikai vonzereje miatt – egyre növekvő figyelmet és fokozott (fel)készültséget érdemelnek.¹⁶ Mindazonáltal egy esetleges pandémia okán bekövetkező veszélyhelyzet esetében nem szól a fegyveres erők bevetésének lehetőségeiről. Többek között ezt a hiányosságot pótolva, valamint közvetlenül a járványhelyzetre reagálva született meg 2020-ban a spanyol *Nemzeti Védelmi Irányelv*,¹⁷ mely a FAS bevetéséről az alábbiak szerint ír: „A haderő állandóan fejleszti misszióit és műveleteit, rendszeresen együttműködve és segítve a civil hatóságokat abban, hogy megküzdjenek a sok esetben nem konvencionális fenyegetésekkel”.¹⁸ Az idézett rész csupán egy a védelmi irányelv számos pontja közül, melyet egyrészt közvetlenül a COVID-19 járványra reflektálva, másrészt pedig már a Balmis-művellet tanulságait integrálva fogalmaztak meg. Az irányelv kiemelt figyelmet szentel a haderő polgári hatóságokkal, lakossággal és egyéb civil szereplőkkel való együttműködésére, ezirányú kapacitásainak fejlesztésére.¹⁹

A spanyol jogrendszerben a veszélyhelyzet esetén – demokratikus deficittelemmel ugyan, de a magyarországi szabályozáshoz hasonlóan –, a mindenkori vezetésnek lehetősége van különleges jogrend kihirdetésére, a rendes törvényalkotási, döntéshozatali eljárás egyszerűsítésével és lerövidítésével, hogy gyorsan tudjon reagálni az országot ért vagy fenyegető veszélyhelyzetekre. Spanyolországban az ezen esetekre vonatkozó rendelkezéseket alapvetően két jogszabály determinálja: az 1978-as alkotmány,²⁰ valamint az 1981. évi 4. számú organikus törvény,²¹ mely a magyarországi jogszabályi hierarchia szerint a sarkalatos törvényi szintnek felel meg. Spanyolországban háromféle különleges jogrendtípust különböztetnek meg: riadóhelyzet (*estado de alarma – state alarm*),²² statárium (*estado de sitio – state of siege*), veszélyhelyzet (*estado de excepción – state emergency*).²³

14 Real Decreto 416/2006, de 11 de abril, por el que se establece la organización y el despliegue de la Fuerza del Ejército de Tierra, de la Armada y del Ejército del Aire, así como de la Unidad Militar de Emergencias. [2006. évi 416. számú királyi dekrétum (2006/04/11) a Szárazföldi Erők, a Haditengerészet, a Légierő és a Katonai Vészhelyzeti Egység szervezetéről és bevetéséről].
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-7168>

15 Spanish National Security Strategy [Spanyol Nemzeti Biztonsági Stratégia]. 2017.
https://www.dsn.gob.es/sites/dsn/files/2017_Spanish_National_Security_Strategy_0.pdf

16 *Spanish National Security Strategy*, 74.

17 Presidencia de Gobierno [Miniszterelnökség]: Directiva de la Defensa Nacional 2020.
<https://www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/directiva-defensa-nacional-2020.pdf>

18 Uo. 5–6.

19 Uo. 6.

20 Constitución Española, 1978.

21 Ley Orgánica 4/1981 de 1 día de junio de los estados de alarma, excepción y sitio.

22 Presidencia del Gobierno: Estado de Alarma. 2020.
<https://www.lamoncloa.gob.es/covid-19/Paginas/estado-de-alarma.aspx>

23 Ley Orgánica 4/1981 de 1 día de junio de los estados de alarma, excepción y sitio.

A fentiekben felvázolt elméleti-jogi keretben működő spanyol haderő – hivatalos nevén az Állami Védelmi Erők vagy Védelmi Törzs (EMAD)²⁴ – főparancsnoka²⁵ az államfő, a spanyol uralkodó, jelenleg VI. Fülöp spanyol király, míg a polgári irányítást a mindenkori kormányon keresztül a Védelmi Minisztérium élén álló tárcavezető miniszter látja el. A haderő civil kontrolljáért is felelős védelmi miniszter 2018 óta Margarita Robles Fernández.²⁶ A fegyveres erők vezérkari főnöke – mely beosztás Spanyolországban államtitkári pozícióval azonos szintet jelent az államigazgatásban – 2020 januárja óta a spanyol haditengerészet tábornoka, Teodoro E. López Calderón vezérezredes.²⁷

A spanyol haderő sajátossága, hogy a három klasszikus haderőnem, a légierő, a haditengerészet, valamint a szárazföldi erők jelenlétén túl, külön a fegyveres erők összhaderőnemi formában működő egységeként tartják számon a Királyi (Test-)Őrséget – eredeti nevén Guardia Real –, valamint a már említett Katonai Vészhelyzeti Egységet (UME).²⁸ Ami a rendelkezésre álló katonai állományt illeti, a Védelmi Minisztérium által 2019-ben közétett hivatalos statisztika szerint a spanyol haderő összesen 145 417 főt számlált, melyből 120 102 fő teljesített aktív szolgálatot.²⁹ A spanyol rendszer érdekessége, hogy a fegyveres erők állományát kiegészíti a katonai kötelmi viszonyok szerint működő, de rendvédelmi feladatokat ellátó Guardia Civil, azaz a Csendőrség, melyben több mint 80 000 egyenruhás szolgál a tartalékos állománnyal együtt.³⁰ A Csendőrség jogállásának és rendeltetésének kettősségét az adja, hogy a személyi állománya felett csak a katonai missziók esetében rendelkezik a Védelmi Minisztérium, minden más esetben a Belügyminisztérium az illetékes irányító szerv.³¹

Az ENSZ Biztonsági Tanács 1325. számú, a nők, béke és biztonság határozat³² elfogadásának 20. évfordulója éppen a COVID-19 járvány kitörésével egy évre esett, melynek kapcsán érdemes pár szóban kitérni a nemek arányára, nők szerepére a spanyol fegyveres erőknél. A külföldi szakirodalomban „*women, peace and security*”, röviden *WPS agendaként*³³ hivatkozott témakörre tárcaközi együttműködés keretében – a biztonsági-védelmi aspektust és a haderővel kapcsolatos kérdéseket prioritásként kezelve – kiemelt figyelmet fordít a spanyol kormányzat.³⁴ Emellett említésre

24 Estado Mayor de la Defensa.

25 Jefe del Estado de la Defensa (JEMAD).

26 Ministerio de Defensa: organigrama. 2020. <https://www.defensa.gob.es/ministerio/organigrama/>

27 Estado Mayor de la Defensa: Jefe de Estado Mayor de la Defensa. 2021. https://emad.defensa.gob.es/emad/?__locale=es

28 Ministerio de Defensa: Unidad Militar de Emergencia. 2020. <https://www.defensa.gob.es/ume/CONOCENOS/que-es/>

29 Ministerio de Defensa: Estadística de Personal Militar de Carrera de las FAS. 2019. 19. https://publicaciones.defensa.gob.es/media/downloadable/files/links/e/s/estad_stica_de_personal_militar_de_carrera_2019.pdf

30 Uo. 9.

31 Guardia Civil: 2021. <https://www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/index.html>

32 United Nations Security Council Resolution 1325 (2000) on women, peace and security. <https://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/>

33 Uo.

34 Gobierno de España [Spanyolország Kormánya]: Mujeres, Paz y Seguridad: Por una agenda eficaz y sostenida. 2019. <https://www.dsn.gob.es/sites/dsn/files/MUJERES%2C%20PAZ%20Y%20SEGURIDAD%20%28WEB%29.pdf>

méltó, hogy Spanyolország azon államok közé tartozik, ahol nem először tölti be nő a védelmi miniszteri pozíciót. A fegyveres erők tekintetében teljes állomány 6,2%-a nő, mely arány haderőnemenként, illetve az egyes alakulatoknál hozzávetőlegesen 3–8% között mozog. A spanyol Védelmi Minisztérium 2019-es hivatalos adatai alapján a katonanők aránya a szárazföldi haderőnem esetében a legalacsonyabb, mindösszesen 3,1%, míg a Csendőrség, valamint a Katonai Vészhelyzeti Egység esetében a legmagasabb, azonban itt sem haladja meg a 8%-ot, mely az európai átlagnál jóval alacsonyabb arány.³⁵

A Balmis-művelet és a Baluarte-misszió: Spanyolország a COVID-19 ellen

A COVID-19 járvány első hulláma Spanyolországot – valószínűsíthetően az olasz–spanyol lakosság közötti szoros kapcsolat és sokszoros kapcsolódási pontok miatt is – az elsők között, már 2020 február végén elérte. Az olasz események láttán a Pedro Sánchez vezette spanyol kormányzat, a növekvő esetszámokkal párhuzamosan, 2020 márciusának első napjaiban elrendelte az első szigorításokat. Ennek nyomán ki hirdették ki elsőként a riadóhelyzetet, majd 2020. március 15-én és kezdetét vette a fegyveres erők járvány elleni védekezésének megszervezésére és lebonyolítására az Ibériai-félszigeten minden idők legnagyobb, békeidőben az államhatárokon belül zajló művelete, a Balmis-művelet,³⁶ amely összesen 98 napig tartott, s 2020. június 20-án zárult.³⁷ A spanyol haderő ezen idő alatt több mint 20 000 beavatkozást hajtott végre a művelet részeként, melynek több mint fele – összesen 11 000 esetben – fertőzött helyszínek fertőtlenítését jelentette. Ebből 5000 esetben a feladatot idősek otthonában, 3500 alkalommal pedig kórházakban kellett ellátni a Balmis-műveletben részt vevő katonáknak.³⁸ A fegyveres erők állománya az ország összes tartományában, összesen több mint 2300 helyszínen segítette a vírus elleni védekezést.³⁹ A Balmis-műveletben – mely a 19. század elején szolgáló, tengerentúli humanitárius expedíciót vezető katonaorvosról, Francisco Javier Balmisről kapta a nevét – legnagyobb százalékban az UME kötelékébe tartozó katonák képviseltették magukat.⁴⁰ Ennek oka, hogy a 2005-ben létrehozott különleges „haderőnem” elsődleges feladata a természeti katasztrófák és egyéb, a civil lakosságot veszélyeztető esetekben, a kifejezetten belföldön történő beavatkozás, segítségnyújtás, azaz katasztrófavédelmi

35 Ministerio de Defensa. 2019, 55.

36 European Parliament: The role of armed forces in the fight against coronavirus. 2020. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649401/EPRS_BRI\(2020\)649401_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649401/EPRS_BRI(2020)649401_EN.pdf) 3.o.

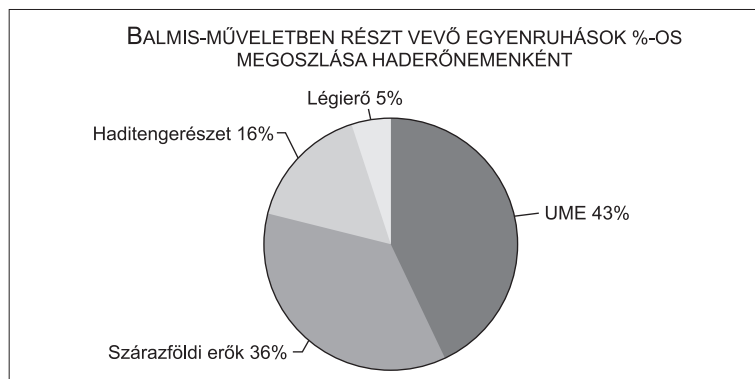
37 infodefensa.com: Las cifras de la Operación Balmis: 20.000 intervenciones en 98 días de lucha 2020. <https://www.infodefensa.com/es/2020/06/27/noticia-cifras-operacion-balmis-20000-intervenciones-lucha.html>

38 infodefensa.com. 2020.

39 Uo.

40 Estado Mayor de la Defensa: Operation 'Balmis' deploys more than 2.500 troops in 172 cities to control COVID-19. 2020. <https://emad.defensa.gob.es/en/prensa/noticias/2020/03/listado/200324-Continuacion-Operacion-Balmis.html>

feladatok ellátása.⁴¹ A járványügyi statisztikákkal párhuzamosan, a haderő legnagyobb arányú mozgósítása 2020. április hónapjára tehető, mikor a Balmis-műveletben napi szinten 5000 egyenruhás teljesített szolgálatot Spanyolországban, azaz látott el feladatokat a járvány elleni védekezés részeként.⁴² A Spanyol Védelmi Minisztérium által kiadott információk alapján a Balmis-műveletben részt vevő egyenruhások 43%-a az UME, 36%-a a szárazföldi erők, 16%-a a haditengerészet, 5%-a pedig a légielő kötelekéből került ki, mely adatokat az 1. ábra hivatott szemléltetni.⁴³

1. ábra.

Balmis-műveletben részt vevő egyenruhások százalékos megoszlása haderőnemenként

(A szerző saját szerkesztése.)

(Forrás: Estado Mayor de la Defensa (2020) Las Fuerzas Armadas cumplen dos meses de lucha contra la COVID-19. https://emad.defensa.gob.es/prensa/noticias/2020/05/listado/200518-balance-balmis.html?__locale=es)

A Balmis-művelet befejeztével és a nyár végi nyugodtabb időszakot követően, 2020 őszén a COVID-19 járvány második hulláma is elérte Európát. Ahogy más uniós tagállamokban, a karantén utáni nyitást követően a társadalom félelme a vírustól Spanyolországban is alábbhagyott a nyári hónapokban, ezzel egyidőben a több havi bezártságból adódó frusztráció miatt az érintkezési szabályok betartása, betartatása egyre nagyobb problémát jelentett. Ezzel párhuzamosan, illetve ebből kifolyólag vette kezdetét 2020. szeptember 11-én a spanyol haderő újabb bevetése a COVID-19 elleni védekezés jegyében, a Baluarte-misszió.⁴⁴ 2020. október 24-én ismét elrendelték a különleges jogrend egyik esetét, a riadóhelyzetet, mely a tavaszi járványügyi intézkedésekhez képest enyhébb szabályozásokat tartalmaz, azonban időben

41 Ministerio de Defensa. Unidad Militar de Emergencia. 2020.

42 infodefensa.com. 2020.

43 Estado Mayor de la Defensa: Las Fuerzas Armadas cumplen dos meses de lucha contra la COVID-19. 2020. https://emad.defensa.gob.es/prensa/noticias/2020/05/listado/200518-balance-balmis.html?__locale=es

44 Revista Española de Defensa: Misión Baluarte: una defensa contra el COVID-19. Ministerio de Defensa 2020.

<https://www.defensa.gob.es/Galerias/gabinete/red/2020/10/p-6-13-red-376-rastreadores.pdf>, 8.o.

annál jóval tartósabb.⁴⁵ A 2020. október 26-i héten 15 napra kihirdette a kormány a riadóhelyzetet, melyet néhány nappal később a törvényhozásért felelős kongresszus jóváhagyásával hat hónapos időtartamra, egészen 2021. május 9-ig meghosszabbítottak.⁴⁶ Az alkotmány által biztosított különleges jogrend ezen formájában többek között éjszakai kijárási tilalmat rendeltek el 23.00–06.00 óra között Spanyolország minden tartományában, a Kanári-szigeteket kivéve.⁴⁷

A Baluarte-misszió a Balmis-művelethez képest jóval korlátozottabb kapacitásokat, emberállományt vesz igénybe, hiszen csupán néhány ezer fő részvételével zajlik, illetve elsősorban és szinte kizárólagosan nem fegyveres szolgálatteljesítésre alapszik. Ebben a jelenlegi helyzetben a Baluarte-misszió során kivezényelt szárazföldi erők, az UME, a haditengerészet, valamint a légierő kötelékébe tartozó egyenruhások feladata egy olyan kommunikációs központ működtetése a tartományi kormányzatokkal együttműködve, mely folyamatosan monitorozza és detektálja a (lehetséges) fertőzötteket.⁴⁸ 2021. január 6-ig bezárólag a Baluarte-misszió keretében összesen 750 000 vizsgálatot hajtottak végre koronavírus-fertőzés gyanúja miatt 2400 fő egyenruhás bevetésével.⁴⁹ A jelenlegi járványügyi helyzetben, 2021 januárjában tehát a fegyveres erők bevetése a COVID-19 elleni védekezésre elsősorban a Baluarte-misszió keretei között zajlik, azonban emellett az UME – mint elsődleges katasztrófavédelmi feladatokat ellátó katonai szervezet – továbbra is napi szinten vesz részt olyan feladatokban, mint fertőtlenítések, valamint a járvány következtében elhunyt állampolgárok holttesteinek elszállítása.

Érdeemes azonban más megvilágításba helyezve is megvizsgálni a fegyveres erők COVID-19 járvány elleni bevetésének mérlegét, hiszen azt nem csupán a spanyolországi járványügyi védekezés volumene, statisztikai határozzák meg. A közel 100 napos, belföldi Balmis-művelet során például előtérbe, illetve felszínre került számos olyan, a spanyol haderőben jelen levő probléma, mely békeidőben kevésbé volt a szakmai és politikai figyelem keretszélén. Az egyenruhásoknak nem csupán magával a vírussal és annak társadalmi hatásaival kellett szembenézni, de olyan, a munkavégzést, feladatteljesítést nehezítő tényezőkkel, mint a belföldi utazási korlátozások, a befagyasztott bérek, infrastrukturális és egyéb, például ellátáshoz kapcsolódó hiányosságok.⁵⁰ A járvány váratlansága és súlyossága tehát próbára tette nem csupán az egészségügyi és közigazgatási rendszert, hanem a belbiztonság és védelempolitika számos aspektusát, többek között a haderő parancsnoki-irányítási rendszerét is.

45 El País: España, en alarma: el Gobierno busca que dure hasta mayo y decreta toque de queda. 2020. <https://elpais.com/espana/2020-10-25/sanchez-aprueba-un-nuevo-estado-de-alarma-para-toda-espana-con-intencion-de-que-se-prolongue-hasta-el-9-de-mayo.html>

46 Presidencia del Gobierno. Estado de Alarma. 2020.

47 Uo.

48 Revista Española de Defensa. Misión Baluarte: una defensa contra el COVID-19. 2020. 8.o.

49 Ministerio de Defensa: Discurso de la Ministra de Defensa en la Pascua Militar. 2021. 3. https://www.defensa.gob.es/Galerias/gabinete/ficheros_docs/2021/Discurso_Pascua_Militar_Ministra_de_Defensa_2021.pdf

50 European Organisation of Military Associations and Trade Unions: Armed forces and COVID-19. 2020. <http://euromil.org/armed-forces-and-covid-19/>

Ezzel párhuzamosan a gyarmatosítás, valamint a Franco-diktatúra (1936–1975) katonai hagyományaitól a 21. században sok esetben szándékosan elhatárolódni kívánó spanyol társadalom ismét szembe találta magát az egyenruhás katonák látványával Spanyolország utcáin. A COVID-19 elleni védekezés jegyében folyó művelet és misszió során a FAS katonáinak munkája, erőfeszítései napi szinten láthatóvá, kézzel foghatóvá váltak a spanyol lakosság számára. A Baluarte-misszióban a kommunikációs központ működtetésében részt vevő, a szárazföldi haderőnemhez tartozó altiszt elmondása alapján a lakossággal való telefonos kapcsolattartás során az esetek döntő többségében pozitívan reagálnak a egyenruhások megkeresésére az állampolgárok: „nagyon jól fogadják, mikor említjük, hogy katonák vagyunk”.⁵¹ A járvány elleni védekezés tehát a fegyveres erők polgári lakossággal való érintkezése, általában a civil-katonai kapcsolatok, valamint a társadalom fegyveres erőkhöz való viszonya tekintetében számos lehetőséget adott eddig és tartogat hosszútávon is Spanyolország számára. Szintén remek példája ennek a COVID-19 elleni beavatkozások és a Balmis-művelet indítása után a védekezés jelmondatává vált frázis az „Este virus lo paramos unidos”, vagyis „Ezt a vírust közösen állítjuk meg” használata, melyet a Védelmi Minisztérium és a fegyveres erők intézkedéseinek népszerűsítésére, társadalommal való megismertetésére is használtak.⁵² Az egyik legnépszerűbb tartalommegosztó közösségi média applikáción, az Instagramon például több mint 220 000 esetben töltöttek fel olyan képanyagot vagy videófelvételt, melynél megemlítették, használták ezt a jelmondatot.⁵³ Ez csupán egy apró, mégis szemléletes példa a modern technológia, a társadalom és a haderő közötti kapcsolódási pontokra, melyek hatást gyakoroltak a spanyol civil-katonai kapcsolatokra közvetlenül az egyenruhások járvány elleni védekezésének nyomán.

**Tanulságok és további készülség:
mi történik a járvány kitörése után egy évvel Spanyolországban?**

A COVID-19 járvány elleni védekezés katonai aspektusait Spanyolországban a Balmis-művelet és a Baluarte-misszió határozta meg a járvány első évében. Míg az első egy rövidebb, de volumenében, feladatszintű összetettségében és intenzitásában is példa nélküli katonai műveletként aposztrofálható a spanyol történelemben békeidőben, addig a Baluarte-misszió a feladatokat jóval szűkebb körben meghatározva, azonban hosszú távon biztosítja a fegyveres erők bevetésének lehetőségét a járvány elleni védekezésben. 2021 első heteiben a spanyol vezetés és tartományi kormányzatok a járvány harmadik hullámára készülve a májusig kihirdetett általános szabályok szigorítása mellett döntöttek.⁵⁴ A kijárási tilalom meghosszabbítása, a maszkviselési

51 Revista Española de Defensa. Misión Baluarte: una defensa contra el COVID-19. 2020. 8.

52 Revista Española de Defensa: Operación Balmis – Misión: Salvar Vidas. Ministerio de Defensa, 2020. <https://www.defensa.gob.es/Galerias/gabinete/red/2020/05/RED372.pdf>

53 Instagram: #estevirusloparamosunidos 2021. <https://www.instagram.com/explore/tags/estevirusloparamosunidos/>

54 El País: Toques de queda adelantados, reducción de horarios, cierres: las comunidades endurecen medidas ante el coronavirus. 2021. <https://elpais.com/sociedad/2021-01-15/toques-de-queda-adelantados-reduccion-de-horarios-cierres-las-duras-medidas-de-las-comunidades-ante-el-coronavirus.html>

szabályok szigorítása, valamint a vendéglátóipari egységek nyitvatartási idejének korlátozása mind-mind azt sugallják, hogy a spanyolok lassan egy évvel a járvány kitörését követően ismételten a korlátozások kibővítését és a folyamatos készenlétet prioritizálják. Ez utóbbiak a fegyveres erők tekintetében a 2021-es évben akár újabb változásokat, valamint a COVID-19 első hulláma során zajló Balmis-művelet tanulságaiból adódó elsősorban civil-katonai, infrastrukturális és szervezeti jellegű haderő-fejlesztést eredményezhetnek.

Végezetül érdemes meghatározni néhány fontos, a statisztikai és egyéb számadatokon felüli, a haderő COVID-19 járvánnyal kapcsolatos szerepvállalása kapcsán kiemelt jelentőségű tényezőt. A haderő különleges jogrendben békeidőben való bevetése, különös tekintettel a Balmis-műveletre rávilágított a fegyveres erők jelenlegi állománya, az infrastruktúra és a szervezetrendszer hiányosságaira, amelyeken felül egy másik fontos tényező is a vizsgálódás középpontjába került: a civil-katonai kapcsolatok, a haderő társadalmi láthatósága és az egyenruhásokhoz való társadalmi attitűd kérdése. A pandémia a fegyveres erőket láthatóvá, a katonákat és munkájukat pedig kézzel foghatóvá tette az állampolgárok számára egy olyan országban, ahol a Franco-diktatúra miatt továbbra is sokan az elnyomó hatalom jelképeként tekintettek a haderőre, az egyenruhásokra. Ahogyan egy, a járványügyi védekezésben részt vevő, a légierő kötelékében szolgáló hadnagy fogalmazott: „*Megengedték, hogy közeledjünk a társadalomhoz, hogy láthatóvá tegyük magunkat.*”⁵⁵ A spanyol fegyveres erők bevetése a járvány elleni védekezésben tehát több szempontból is a szakma, a katonai hivatás javára válhat a jövőben, hiszen egyrészt alkalmas volt arra, hogy a katonákkal kapcsolatos problémákat a felszínre hozza. Ez többek között elősegítheti a spanyol egyenruhások munkakörülményeinek, nyugdíjazásának, valamint általános elismertségének előmozdítását, fejlődését. Másrészről pedig haderőfejlesztési szempontból is jelentős lehet, hiszen többek között a Balmis-művelet leginkább kézzel fogható eredményeként született meg a 2020 májusában kiadott királyi dekrétum,⁵⁶ mely a 2017-es Spanyol Nemzeti Biztonsági Stratégia, illetve a 2020-as Nemzeti Védelmi Irányelvek alapján, amely a pandémia elleni védekezés tapasztalatait felhasználva igyekszik modernizálni és aktualizálni a fegyveres erők felépítését, alkalmazásának céljait és prioritásait. A járvány elleni védekezés és a civil-katonai kapcsolatok előtérbe kerülése mellett ismételten fókuszba került, illetve tovább erősödött a szakmai párbeszéd a nők spanyol fegyveres erőkben való szerepvállalása, a katonanők számának növelése iránti igény terén.⁵⁷

55 Fernando, Cancio: Militares contra el coronavirus: “Al servicio de los españoles”. La Razón 2020/10/11. <https://www.larazon.es/espana/20201011/x4gt3ww37bgunezvl6vzfifita.html>

56 Real Decreto 521/2020, de 19 de mayo, por el que se establece la organización básica de las Fuerzas Armadas. [2020. évi 521. számú királyi dekrétum (2020/05/19) a fegyveres erők alapvető felépítéséről]. <https://www.defensa.gob.es/Galerias/ministerio/organigramadocs/RD-521-2020-organizacion-basica-fuerzas-armadas.pdf>

57 A kézirat lezárásának dátuma: 2021. február 1.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Cancio, Fernando 2020. Militares contra el coronavirus: "Al servicio de los españoles".
La Razón 2020/10/11. <https://www.larazon.es/espana/20201011/x4gt3ww37bgunezvl6vzfitfa.html>
(Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- CIA The World Factbook: Spain. 2021.
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sp.html>
(Letöltés dátuma: 2020. 11. 20.)
- Constitución Española: 1978. https://www.lamoncloa.gob.es/documents/constitucion_es1.pdf
(Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- Ejército de Tierra: Legislación. 2021.
https://ejercito.defensa.gob.es/personal/legislacion_basica_defensa.html
(Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- El País: España, en alarma: el Gobierno busca que dure hasta mayo y decreta toque de queda. 2020.
<https://elpais.com/espana/2020-10-25/sanchez-aprueba-un-nuevo-estado-de-alarma-para-toda-espana-con-intencion-de-que-se-prolongue-hasta-el-9-de-mayo.html>
(Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- El País: Toques de queda adelantados, reducción de horarios, cierres: las comunidades endurecen medidas ante el coronavirus. 2021.
<https://elpais.com/sociedad/2021-01-15/toques-de-queda-adelantados-reduccion-de-horarios-cierres-las-duras-medidas-de-las-comunidades-ante-el-coronavirus.html>
(Letöltés dátuma: 2021. 01. 15.)
- Estado Mayor de la Defensa: Las Fuerzas Armadas cumplen dos meses de lucha contra la COVID-19. 2020.
https://emad.defensa.gob.es/prensa/noticias/2020/05/listado/200518-balance-balmis.html?__locale=es (Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- Estado Mayor de la Defensa: Operation 'Balmis' deploys more than 2.500 troops in 172 cities to control COVID-19. 2020. <https://emad.defensa.gob.es/en/prensa/noticias/2020/03/listado/200324-Continuacion-Operacion-Balmis.html> (Letöltés dátuma: 2020.11.04.)
- European Organisation of Military Associations and Trade Unions: Armed forces and COVID-19. 2020.
<http://euromil.org/armed-forces-and-covid-19/> (Letöltés dátuma: 2020. 10. 20.)
- European Parliament: The role of armed forces in the fight against coronavirus. 2020.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649401/EPRS_BRI\(2020\)649401_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649401/EPRS_BRI(2020)649401_EN.pdf)
(Letöltés dátuma: 2020.10.20.)
- Gobierno de España: Mujeres, Paz y Seguridad: Por una agenda eficaz y sostenida. 2019.
<https://www.dsn.gob.es/sites/dsn/files/MUJERES%20Y%20PAZ%20Y%20SEGURIDAD%20%28WEB%29.pdf> (Letöltés dátuma: 2020. 10. 20.)
- Guardia Civil: 2020. <https://www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/index.html>
(Letöltés dátuma: 2021. 01. 15.)
- Infodefensa.com: Las cifras de la Operación Balmis: 20.000 intervenciones en 98 días de lucha. 2020.
<https://www.infodefensa.com/es/2020/06/27/noticia-cifras-operacion-balmis-20000-intervenciones-lucha.html> (Letöltés dátuma: 2020. 11. 03.)
- Instagram: #estevirusloparamosunidos. 2021.
<https://www.instagram.com/explore/tags/estevirusloparamosunidos/>
- International Institute for Strategic Studies: The Military Balance 2020. Routledge, London. 2020.
- Ley Orgánica 4/1981 de 1 día de junio de los estados de alarma, excepción y sitio
<https://www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/LO-4-1981-estados-alarma.pdf>
(Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- Ley Orgánica 9/2011, de 27 de julio, de derechos y deberes de los miembros de las Fuerzas Armadas
<https://www.boe.es/buscar/pdf/2011/BOE-A-2011-12961-consolidado.pdf>
(Letöltés dátuma: 2020. 11. 29.)
- Ministerio de Defensa: Ejército de Tierra. 2020. <https://www.defensa.gob.es/fuerzasarmadas/et/#>
(Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- Ministerio de Defensa: Estadística de Personal Militar de Carrera de las FAS. 2019.
https://publicaciones.defensa.gob.es/media/downloadable/files/links/e/s/estad_stica_de_personal_militar_de_carrera_2019.pdf (Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)

- Ministerio de Defensa: Estado Mayor de la Defensa. 2020
<https://www.defensa.gob.es/fuerzasarmadas/emad/> (Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- Ministerio de Defensa: Unidad Militar de Emergencia – Quienes somos. 2020
<https://www.defensa.gob.es/ume/CONOCENOS/que-es/> (Letöltés dátuma: 2020. 12. 01.)
- Ministerio de Defensa: En primera línea. Reportajes 15/03/2020. 2020
https://ejercito.defensa.gob.es/reportajes/2020/97_operacion_balmis.html
 (Letöltés dátuma: 2020. 10. 20.)
- Ministerio de Defensa: Estado de alarma, excepción y sitio. 2020
<https://www.defensa.gob.es/defensa/cadenamando/situaciones/> (Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- Ministerio de Defensa: organigrama. 2020/e. <https://www.defensa.gob.es/ministerio/organigrama/>
 (Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- Ministerio de Defensa: Directiva de la Defensa Nacional. 2020.
<https://www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/directiva-defensa-nacional-2020.pdf>
 (Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- Ministerio de Defensa: Discurso de la Ministra de Defensa en la Pascua Militar. 2021.
https://www.defensa.gob.es/Galerias/gabinete/ficheros_docs/2021/Discurso_Pascua_Militar_Ministra_de_Defensa_2021.pdf (Letöltés dátuma: 2021. 01. 05.)
- Presidencia del Gobierno: Estado de Alarma. 2020.
<https://www.lamoncloa.gob.es/covid-19/Paginas/estado-de-alarma.aspx>
 (Letöltés dátuma: 2020. 12. 05.)
- Real Decreto 416/2006, de 11 de abril, por el que se establece la organización y el despliegue de la Fuerza del Ejército de Tierra, de la Armada y del Ejército del Aire, así como de la Unidad Militar de Emergencias. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-7168>
 (Letöltés dátuma: 2020. 05. 21.)
- Real Decreto 521/2020, de 19 de mayo, por el que se establece la organización básica de las Fuerzas Armadas.
<https://www.defensa.gob.es/Galerias/ministerio/organigramadocs/RD-521-2020-organizacion-basica-fuerzas-armadas.pdf> (Letöltés dátuma: 2020. 11. 05.)
- Revista Española de Defensa: Operación Balmis Misión: Salvar vidas. 2020.
<https://www.defensa.gob.es/Galerias/gabinete/red/2020/05/RED372.pdf>
 (Letöltés dátuma: 2020. 10. 20.)
- Revista Española de Defensa: Misión Baluarte: una defensa contra el COVID-19. 2020.
<https://www.defensa.gob.es/Galerias/gabinete/red/2020/10/p-6-13-red-376-rastreadores.pdf>
 (Letöltés dátuma: 2020. 11. 05.)
- Spanish National Security Strategy: 2017.
https://www.dsn.gob.es/sites/dsn/files/2017_Spanish_National_Security_Strategy_0.pdf
 (Letöltés dátuma: 2020. 11. 04.)
- Statista: Número total de personas fallecidas a causa del coronavirus en España entre el 6 de marzo y el 4 de diciembre de 2020. 2020.
<https://es.statista.com/estadisticas/1104277/fallecidos-a-causa-de-covid-19-por-dia-espana/>
 (Letöltés dátuma: 2020. 12. 07.)
- United Nations Security Council Resolution 1325 (2000) on women, peace and security.
<https://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/>
- World Health Organization: WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19. 2020.03.11.
<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19—11-march-2020> (Letöltés dátuma: 2020. 12. 07.)